भारतीय राज्यघटना

एक परिचय

भारताची घटना समिती

सर्वात मधुर स्वर

ना मैफिलितील गाण्याचा
ना पहाडातून झरणाऱ्या पाण्याचा
ना सागाराचा, ना कूजनाचा
ना आमंत्रक ओठातील हसण्याचा
सर्वात मधुर स्वर
कोठेतरी कुणाच्यातरी मनगटातील शृंखला खळाखळा तुटण्याचा
- कुसुमाग्रज

स्वातंत्र्य

- “स्वातंत्र्य म्हणजे बंधनांचा अभाव”.

- चूकीची व्याख्या – अपूर्ण, अर्धवट, नकारात्मक व्याख्या.

स्वातंत्र्य – योग्य व्याख्या

- स्वातंत्र्य म्हणजे व्यक्तिमत्वाच्या सर्वांगिण विकासासाठी आवश्यक वातावरण.
- या साठी काही प्रमाणात तर्क आणि बुद्धीच्या आधारे काही बंधने आपणच आपल्यावर घालून घेणे आवश्यक.
- घटना म्हणजे अशा बंधनांची व्यापक चौकट.

- घटना – मानवी प्रगतीच्या प्रवासातील महत्त्वाचा टप्पा

प्राचीन युग इ. ५ व्या शतकापर्यंत

प्राचीन युग

मध्य युग – ५ वे ते १५ वे शतक

युद्ध आणि धर्मयुद्ध

आधुनिक युग – 15 व्या शतकानंतर

जागतिक पातळीवरील प्रगती

- 1688 मधील क्रांतीनंतर इंग्लंड मध्ये लोकशाही व्यवस्थेला सुरवात झाली.
- सर्व राज्यांकडून मान्यता मिळाल्यानंतर १७८९ मध्ये अमेरिकेची घटना लागू करण्यात आली.
- १७ व्या आणि १८ व्या शतकात युरोपमधील घटना तयार झाल्या.
- १९ व्या शतकात दक्षिण अमेरिकेतील देश स्वतंत्र झाले
- आपल्या बरोबर आशियामधील बऱ्याच देशांना २० व्या शतकात स्वातंत्र्य मिळाले.
- आफ्रिकेमधील बऱ्याच देशांना १९६० च्या दशकात स्वातंत्र्य मिळाले.
- सोव्हिएट युनियन मधून बाहेर पडून स्वतंत्र्य झालेल्या १४ देशांचे घटना दिवस १९९० च्या दशकात सुरु झाले.
- इराक, अफगाणिस्तान मध्ये अजून हिंसेचेच युग चालू आहे.

Preamble

WE, THE PEOPLE OF INDIA,
having solemnly resolved to constitute India into a
1[SOVEREIGN SOCIALIST SECULAR DEMOCRATIC REPUBLIC]
and to secure to all its citizens:
JUSTICE, social, economic and political;
LIBERTY of thought, expression, belief, faith and worship;
EQUALITY of status and of opportunity;
and to promote among them all
FRATERNITY assuring the dignity of the individual and the
2[unity and integrity of the Nation];
IN OUR CONSTITUENT ASSEMBLY this twenty-sixth day of November, 1949, do HEREBY ADOPT, ENACT AND GIVE TO OURSELVES THIS CONSTITUTION.

- भारतीय राज्य घटनेचे एकूण 22 भाग

- राज्य घटनेची सुरवात उद्देशिकेने होते.

भाग पहिला

- भारताच्या भूप्रदेशाचे वर्णन

भाग 2

- नागरिकत्वाची व्याख्या

भाग 3

- मूलभूत हक्क
  - समानता
  - स्वातंत्र्य (यामध्येच शिक्षणाच्या हक्काचा समावेश करण्यात आला आहे.)
  - शोषणाविरुद्धचा हक्क
  - धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क
  - धार्मिक आणि सांस्कृतिक हक्क (विशेषतः अल्पसंख्याकांसाठीचे
  - विशेष घटनात्मक उपायांच्या तरतूदी

भाग 4

- राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे
  - भाग 4A
    - मूलभूत कर्तव्ये

- भाग 5
- केंद्र सरकार

- भाग 6
- घटक राज्ये

- भाग 7
- काढून टाकला आहे. संस्थानांसंबंधीच्या तरतुदी – संस्थाने खालसा झाल्यामूळे त्यांची गरज उरलेली नाही.

- भाग 8
- केंद्रशासित प्रदेश

- भाग 9
- पंचायती

- भाग 9A
- नगरपालिका / महानगरपालिका

- भाग 10
- अनुसूचित आणि आदिवासी प्रदेश

- भाग 11
- केंद्र राज्य संबंध

- भाग 12
- अर्थव्यवस्था, मालमत्ता, करार इत्यादी.

- भाग 13
- भारतातील अंतर्गत व्यापार आणि वाणिज्य

- भाग 14
- केंद्रीय पातळीवरील आणि राज्यामधील प्रशासन

- भाग 14 A
- प्रशासनामधील वाद सोडविणारी यंत्रणा

- भाग 15
- निवडणुका – निवडणुक आयोगासंबंधीच्या तरतूदी

- भाग 16
- विशेष वर्गांसाठीच्या तरतूदी

- भाग 17
- अधिकृत भाषा Official Language

- भाग 18
- आणिबाणीसंबंधीच्या तरतूदी
  - राष्ट्रीय आणिबाणी
  - आर्थिक आणिबाणी
  - राज्यांमधील आणिबाणी किंवा राष्ट्रपती राजवट

- भाग 19
- संकीर्ण Miscellaneous
  - विमानतळ, बंदरे यासंबंधीच्या तरतूदी
  - राष्ट्रपती, कायदेमंडळे यांचे विशेषाधिकार आणि न्यायालयाच्या हस्तक्षेपापासून त्यांना मिळणारे संरक्षण इत्यादी.

- भाग 20
- घटना दुरुस्ती

- भाग 21
- तात्पूरत्या, विशिष्ठ काळासाठीच्या आणि विशेष तरतूदी

- भाग 22
- घटनेचे शीर्षक, हिंदी भाषांतर इत्यादी बाबी

परिशिष्टे

1. राज्यांची आणि केंद्रशासित प्रदेशांची यादी
2. राष्ट्रपती, राज्यपाल, संसदेचे आणि राज्य विधी मंडळांचे अधिकारी, न्यायाधीश, महालेखापाल यांच्यासंबंधीच्या तरतूदी
3. पदग्रहण करताना पदाधिकाऱ्यांनी घेण्याच्या शपथा
4. राज्यसभेमधील जागांचे वाटप

5. अनुसूचित प्रदेश आणि जमातींसंबंधीच्या तरतूदी
6. आसाम, मेघालय, त्रिपुरा, मिझोराममधील आदिवासी प्रदेशांसंबंधीच्या तरतूदी
7. केंद्र, राज्य आणि समवर्ती सूची – केंद्र आणि राज्य सरकारांमधील विषयांचे वाटप
8. भाषा

9. न्यायालयाच्या हस्तक्षेपापासून सुरक्षित कायद्यांची यादी.
10. पक्षांतराबाबत तरतूदी
11. पंचायतींचे अधिकार
12. नगरपालिकांचे अधिकार